

NĚKTERÉ VZÁJEMNÉ VAZBY A VZTAHY V PÁTÉ TŘÍDĚ

Alena Škaloudová

OBSAH

1. ÚVOD
2. PROSPĚCH A JEHO VZTAH K VÝSLEDKŮM STANFORD-BINETOVA TESTU
3. VZDĚLÁNÍ RODIČŮ VE VZTAHU K VÝSLEDKŮM STANFORD-BINETOVA TESTU A PROSPĚCHU
4. LEVÁCTVÍ DĚTÍ VE VZTAHU K VÝSLEDKŮM STANFORD-BINETOVA TESTU A PROSPĚCHU
5. SOUROZENCI VE VZTAHU K VÝSLEDKŮM STANFORD-BINETOVA TESTU A PROSPĚCHU
6. SHRNUTÍ A ZÁVĚR

1. ÚVOD

Tento text je věnován vztahům mezi proměnnými sledovanými v rámci longitudinálního výzkumu uskutečňovaného na čtyřech pražských a jedné venkovské škole v blízkosti Prahy v rámci grantového projektu GA ČR. Tyto vztahy byly zkoumány už v první¹⁾ a třetí²⁾ třídě. Jedná se o vzájemné vztahy výsledků IV. revize Inteligenčního Stanford - Binetova testu (dále jen S-B testu), prospěchu (z českého jazyka, matematiky a průměrného prospěchu) a údajů o vzdělání rodičů, leváctví dětí a počtu jejich sourozenců. Chybí výsledky testu Kresba postavy, který v páté třídě nebyl zadáván vzhledem k vyššímu věku dětí.

Ve třetí třídě došlo ke změnám v posuzování vzdělání rodičů, pro které byl utvořen společný umělý znak. Tento znak je použit i v páté třídě. Současně došlo k návratu i k samostatnému posuzování vzdělání otce a matky. Také je potřeba připomenout, že v první třídě byla používána III. revize Inteligenčního Stanford - Binetova testu, a že výzkumný soubor postrádal venkovskou školu a škola Modrá byla odlišná od té Modré, jejíž výsledky jsou uváděny od třetí třídy. Ačkoliv byla v páté třídě použita stejná verze S-B testu jako ve třídě třetí, je třeba poznamenat, že v páté třídě přibýly dva nové subtesty: Verbální vztahy a Skládání a stříhání papíru. Naopak už nebyl administrován subtest Napodobování.

V následujícím textu jsou uvedeny tabulky dokumentující výsledky statistické analýzy dat. Za každou tabulkou či sadou tabulek následuje pokus o vysvětlení daného jevu, popřípadě i krátký komentář ke změnám, které nastaly oproti výsledkům zjištěným v první a třetí třídě. Symboly \bar{x} a s označují aritmetický průměr a směrodatnou odchylku. Pokud je v tabulkách uvedena statistická významnost zjištěných výsledků, pak symbol * značí statistickou významnost na 5%-ní a ** na 1%-ní hladině významnosti. Případné zobecnění výsledků statistické analýzy dat je však nutné brát s rezervou, protože nebyla nijak ověřována reprezentativnost sledovaného souboru dětí. Proto je statistická významnost rozdílů či závislosti znaků používána spíše orientačně pro porovnání, které rozdíly či vztahy lze pokládat za silnější, a které za slabší. I toto použití, jak bude dále v textu uvedeno, má svá omezení.

¹⁾ Pražská skupina školní etnografie, 1. třída. Dílčí zpráva o řešení grantového projektu GA ČR 406/94/1417, Praha, 1995, str.17 - 30.

²⁾ Pražská skupina školní etnografie, 3. třída. Příloha závěrečné zprávy o řešení grantového projektu GA ČR 406/97/0870, Praha, 1998.

Přinejmenším je takto možné porovnávat pouze soubory dat stejné velikosti.

Výzkumný soubor tvoří celkem 116 dětí, u kterých byl zjištěn prospěch na konci pátého ročníku. Ne všechny se však podařilo vyšetřit pomocí S-B testu a ještě nižší byla úspěšnost při zjišťování vzdělání rodičů.

2. PROSPĚCH A JEHO VZTAH K VÝSLEDKŮM STANFORD-BINETOVA TESTU

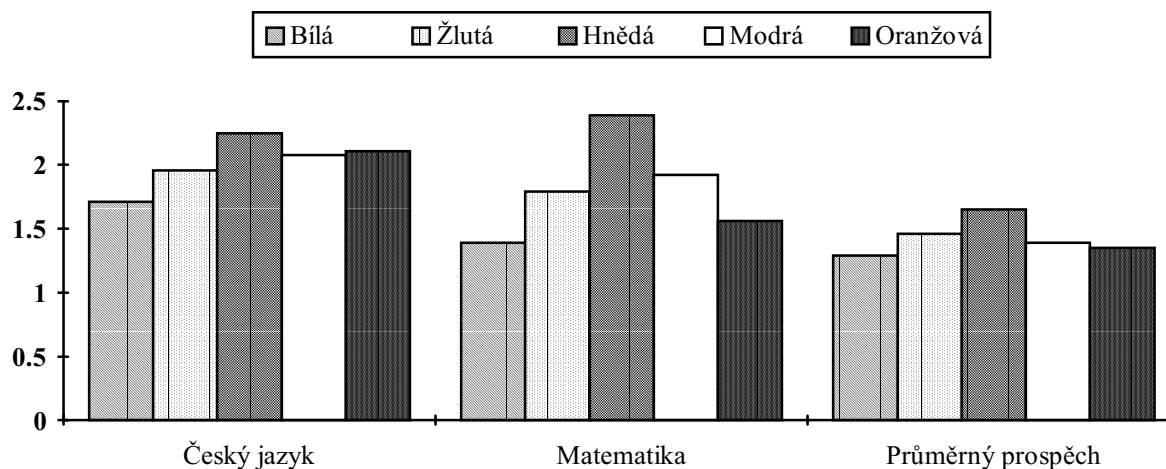
Tabulka č. 1 **Prospěch jednotlivých škol**

	N	Český jazyk		Matematika		Průměrný prospěch	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Bílá	31	1.71	0.64	1.39	0.49	1.29	0.29
Žlutá	24	1.96	1.00	1.79	0.88	1.46	0.39
Hnědá	28	2.25	0.80	2.39	0.99	1.65	0.46
Modrá	24	2.08	0.88	1.92	0.93	1.39	0.34
Oranžová	9	2.11	0.78	1.56	0.73	1.35	0.38
Celkem	116	2.00	0.83	1.84	0.89	1.43	0.39

Na rozdíl od první třídy, kde byl statisticky významný rozdíl v prospěchu mezi sledovanými školami pouze u českého jazyka, ve třetí třídě se rozdíly na 5%-ní hladině významnosti projevily i v matematice a v celkovém prospěchu. V páté třídě se rozdíly v prospěchu z českého jazyka i nadále udržely, ukázaly se však statisticky nevýznamné, zatímco u matematiky a průměrného prospěchu zůstaly stejné. V páté třídě se tedy již diference tříd neprohlubovala.

I když v páté třídě nedocházelo k větší diferenciaci jednotlivých tříd, pokračovala, jak naznačují ve většině případů vyšší standardní odchylky, diference žáků uvnitř jednotlivých tříd. To souvisí se zvyšujícími se nároky kladenými na žáky v průběhu školní docházky, a tím i se zhoršením prospěchu oproti třetí třídě u všech škol ve většině sledovaných prospěchových charakteristik.

Graf č. 1 **Prospěch jednotlivých škol**

Mezi chlapci a dívkami se v páté třídě projevuje rozdíl především v českém jazyce a v průměrném prospěchu (na hladině významnosti 1%). V matematice jsou výkony chlapců také nižší, i když rozdíly mezi pohlavími nejsou statisticky významné. Oproti třetí třídě došlo tedy

k dalšímu zvýšení rozdílů mezi chlapci a dívkami. Zatímco v první třídě byly prospěchové rozdíly mezi chlapci a dívkami zanedbatelné, ve třetí třídě se v českém jazyce rovnaly zhruba 0.3 a v průměrném prospěchu 0.1. V páté třídě se v českém jazyce a průměrném prospěchu tyto rozdíly zhruba zdvojnásobily.

Tabulka č. 2 **Prospěch podle pohlaví dětí**

Pohlaví	N	Český jazyk		Matematika		Průměrný prospěch	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Chlapci.	52	2.35	0.78	1.92	0.86	1.56	0.37
Dívky	64	1.71	0.76	1.77	0.92	1.33	0.37
Celkem	116	2.00	0.83	1.84	0.90	1.43	0.39

Vzhledem ke sledovaným směrodatným odchylkám lze říci, že ve všech třech prospěchových charakteristikách jsou rozdíly uvnitř skupiny dívek téměř shodné s rozdíly ve skupině chlapců. V první a třetí třídě byly mezi dívkami ve zvládnutí matematiky větší rozdíly než tomu bylo ve skupině chlapců.

Tabulka č. 3 **Korelace výsledků testu S-B se školním prospěchem**

	Český jazyk			Matematika			Průměrný prospěch		
	celkem	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky
Celkové skóre	.39	.46	.51	.58	.59	.62	.43	.43	.55
Verbální myšlení	.27	.42	.33	.38	.52	.32	.29	.48	.28
Abstraktně - vizuální myšlení	.35	.33	.49	.56	.51	.63	.42	.32	.60
Kvantitativní myšlení	.26	.32	.38	.41	.42	.44	.24	.24	.36
Krátkodobá paměť	.40	.46	.41	.56	.53	.59	.46	.45	.51
Slovník	.30	.42	.39	.37	.52	.29	.31	.49	.29
Absurdity	.05	.23	.11	.17	.25	.16	.07	.23	.09
Verbální vztahy	.31	.36	.30	.41	.49	.34	.34	.42	.30
Analýza vzorů	.16	.23	.29	.43	.47	.47	.26	.20	.45
Matic	.31	.21	.44	.48	.32	.61	.35	.12	.56
Skládání a střihání papíru	.35	.33	.43	.48	.50	.47	.39	.37	.46
Počty	.24	.30	.41	.37	.39	.42	.22	.24	.36
Číselné řady	.23	.28	.27	.36	.36	.37	.21	.18	.29
Paměť na korálky	.28	.29	.29	.43	.31	.51	.41	.40	.43
Paměť na věty	.43	.46	.48	.50	.51	.50	.40	.37	.48
Paměť na čísla	.32	.36	.35	.44	.37	.51	.34	.28	.45

Korelační koeficienty mezi celkovým skóre S-B testu a jeho čtyřmi oblastmi kognitivních schopností s prospěchem byly vypočteny u souboru 106 dětí. Některé subtesty byly zadávány menšímu počtu dětí (Absurdity - 105 dětí, Analýza vzorů - 98, Skládání a střihání papíru 105).³⁾ V tabulkách jsou pro jednoduchost uvedeny hodnoty korelačního koeficientu bez záporného znaménka. Protože žádný z korelačních koeficientů nevyšel kladný, nedochází tím k nedorozumění.

³⁾ Tyto menší počty se vyskytují i v dalších tabulkách týkajících se S-B testu. Pro jednodušší tvar tabulek nejsou uvedeny.

Korelační koeficienty celkového skóre S-B testu i jeho čtyř oblastí kognitivních schopností se všemi prospěchovými charakteristikami jsou na 1%-ní hladině významnosti statisticky významně rozdílné od nuly. Korelace celkového skóre S-B testu i jeho čtyř oblastí kognitivních schopností se u českého jazyka a průměrného prospěchu oproti třetí třídě snížily, u matematiky pak zvýšily. Oproti první třídě se korelace celkového skóre S-B testu i při použití jeho nové verze pohybovaly na zhruba stejné úrovni jako v první třídě. Jen u prospěchu z českého jazyka došlo ke zřetelnému zvýšení. To, že se v páté třídě korelační koeficient se známkou z českého jazyka snížil na úroveň zhruba odpovídající první třídě napovídá, že odchylky v průběhu školní docházky byly pouze náhodné a způsobené obměnami výzkumného souboru. Korelační koeficienty S-B testu s prospěchem lze tedy pokládat za průběhu školní docházky za poměrně stálé.

Oproti třetí třídě byly v páté třídě vypočteny i korelační koeficienty prospěchových charakteristik s jednotlivými subtesty, a to jak s jejich váženými hodnotami, tak i s hrubými skóre. Ukázalo se že korelační koeficienty s váženými skóre jsou s korelačními koeficienty vypočtenými se skóre hrubými takřka identické. Proto jsou jak v tabulce č. 3 tak i v následujících tabulkách týkajících se S-B testu uvedeny pouze vážené skóre jednotlivých subtestů. Velmi nízké se ukázaly korelační koeficienty u subtestu Absurdity ve všech třech prospěchových charakteristikách a u Analýzy vzorů se známkou z českého jazyka.

Všechny korelační koeficienty byly vypočteny jak pro celý soubor tak i zvlášť pro dívky a chlapce. Zajímavý je fakt, že velká část korelačních koeficientů je v celkovém souboru nižší než v samostatných souborech chlapců a dívek, a to zvláště u prospěchu z českého jazyka. Jedinou výjimku tu tvoří subtest Matice, kde je korelační koeficient u souboru chlapců nižší. U matematiky už není situace tak jednoznačná. Většina korelačních koeficientů je zhruba stejná jak v celkovém souboru tak i v souboru chlapců a dívek. Výjimku tvoří kognitivní oblast Verbální myšlení a subtest Slovník, kde je korelační koeficient značně vyšší v souboru chlapců než v souboru dívek a subtest Matice, kde je naopak značně vyšší v souboru dívek. Ještě rozmanitější je situace v případě průměrného prospěchu. Tam u většiny korelačních koeficientů existuje rozdíl mezi souborem chlapců a dívek. Dívky dosahují vyšších korelačních koeficientů v celkovém skóre, v oblastech Abstraktně-vizuální myšlení, Kvantitativní myšlení a Analýza vzorů a v subtestech Matice, Počty a Paměť na čísla. U chlapců byla zjištěna vyšší lineární závislost naopak v oblasti Verbální myšlení a subtestech Slovník a Absurdity.

V první třídě bylo zjištěno, že pořadí jednotlivých tříd podle prospěchu neodpovídá pořadí tříd podle výsledků v S-B testu. Navíc se pořadí lišilo i v jednotlivých prospěchových charakteristikách - českém jazyku, matematice a průměrném prospěchu. To bylo vysvětleno existencí výrazně odlišných kritérií známkování v jednotlivých třídách.

Ve třetí třídě se pořadí tříd podle výsledků S-B testu sblížilo. Zároveň se sblížilo i pořadí v jednotlivých prospěchových charakteristikách. Ve výsledcích S-B testu a prospěchu v českém jazyce dokonce došlo k naprosté shodě v pořadí škol. V páté třídě je situace obdobná třetí, nedá se už konstatovat, že by mezi třetí a pátou třídou docházelo k dalšímu sblížení tříd v pořadí podle prospěchových charakteristik a S-B testu. Se zvyšujícími se nároky se kritéria známkování v jednotlivých školách sjednocují, zdá se ale, že tento proces byl na prvním stupni ZŠ ukončen již ve třetí třídě.

Téměř ve všech oblastech a subtestech S-B testu se projevuje výrazný pokles testových výsledků se zhoršujícím se prospěchem, a to ve všech prospěchových charakteristikách. Pro posouzení velikosti tohoto poklesu je možné použít označené statistické hladiny významnosti těchto rozdílů (* - 5%-ní a ** 1%-ní hladina významnosti). Může se přitom stát, že i větší rozdíly v hodnotách jsou při vyšších hodnotách směrodatných odchylek statisticky významné na slabší hladině významnosti než rozdíly menší, ale u hodnot s nižšími směrodatnými odchylkami. To je také důvod proč kromě grafů č. 2 až č. 7 jsou uvedeny i tabulky č. 4 až č. 6.

Tabulka č. 4 Výsledky testu S-B v závislosti na prospěchu z českého jazyka

		Český jazyk							
		1 (N=31)		2 (N=41)		3,4 (N=34)		Celkem	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Celkové skóre	**	134.3	7.5	130.6	14.3	121.0	12.1	128.6	13.0
Verbální myšlení	**	135.0	11.0	133.5	11.8	125.8	12.8	131.5	12.4
Abstraktně-vizuální myšlení	**	131.0	9.9	125.0	14.0	118.7	14.3	124.8	13.8
Kvantitativní myšlení	**	137.1	10.0	131.2	17.4	125.8	14.4	131.2	15.1
Krátkodobá paměť	**	117.7	12.1	118.0	15.4	103.6	11.7	113.3	14.8
Slovník	**	71.0	7.0	70.2	7.3	64.1	9.1	68.5	8.4
Absurdity		57.7	7.2	57.7	7.1	56.6	6.5	57.4	6.9
Verbální vztahy	**	67.4	4.5	66.2	5.0	63.3	5.2	65.6	5.1
Analýza vzorů		60.3	4.9	58.9	6.5	58.0	6.5	59.0	6.1
Malice	**	61.5	5.0	59.2	5.9	56.7	6.7	59.1	6.2
Skládání a střihání papíru	**	66.1	7.2	62.3	7.2	58.8	7.9	62.3	7.9
Počty	*	67.5	5.1	64.6	8.8	61.8	8.3	64.5	8.0
Číselné řady	*	65.8	6.0	63.3	8.0	61.3	6.5	63.4	7.2
Paměť na korálky	*	62.0	7.4	61.6	8.0	57.2	7.5	60.3	7.9
Paměť na věty	**	54.1	6.2	53.1	6.9	46.5	5.7	51.3	7.1
Paměť na čísla	**	55.9	6.5	56.7	8.5	49.7	6.1	54.2	7.8

Tabulka č. 5 Výsledky testu S-B v závislosti na prospěchu z matematiky

		Matematika							
		1 (N=46)		2 (N=32)		3,4 (N=28)		Celkem	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Celkové skóre	**	135.4	7.5	129.9	11.6	116.0	12.8	128.6	13.0
Verbální myšlení	**	135.2	10.0	133.8	11.4	122.7	13.3	131.5	12.4
Abstraktně - vizuální myšlení	**	131.8	10.1	125.6	11.1	112.2	13.4	124.8	13.8
Kvantitativní myšlení	**	137.4	10.8	130.9	14.1	121.2	17.3	131.2	15.1
Krátkodobá paměť	**	120.5	11.5	114.8	15.0	99.8	9.9	113.3	14.8
Slovník	**	70.8	6.8	70.0	8.3	62.9	8.4	68.5	8.4
Absurdity	*	58.0	6.3	59.0	6.8	54.5	7.5	57.4	6.9
Verbální vztahy	**	67.6	4.5	65.6	4.1	62.4	5.7	65.6	5.1
Analýza vzorů	**	61.2	4.8	60.3	4.7	54.1	6.8	59.0	6.1
Malice	**	61.4	5.0	60.1	6.2	54.2	5.3	59.1	6.2
Skládání a střihání papíru	**	66.2	6.9	61.5	6.6	56.8	7.4	62.3	7.9
Počty	**	67.5	5.6	64.6	7.7	59.6	9.48	64.5	8.0
Číselné řady	**	66.0	6.1	63.2	6.6	59.4	7.6	63.4	7.2
Paměť na korálky	**	63.7	7.5	59.5	7.1	55.6	6.9	60.3	7.9
Paměť na věty	**	53.8	5.8	53.4	7.5	44.7	4.0	51.3	7.1
Paměť na čísla	**	57.4	6.9	54.4	8.9	48.7	4.5	54.2	7.8

Tabulka č. 6 Výsledky testu S-B v závislosti na průměrném prospěchu

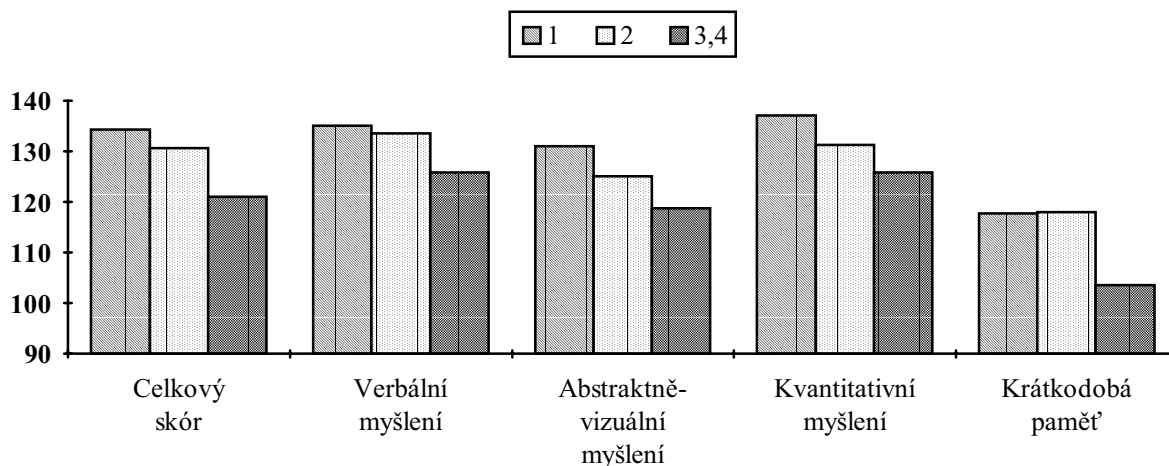
	Průměrný prospěch							
	1.0 - 1.1 (N=34)		1.2 - 1.6 (N=35)		1.7 - 2.8 (N=36)		Celkem	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Celkové skóre **	135.8	6.9	127.3	14.9	123.2	12.7	128.6	13.0
Verbální myšlení *	135.6	11.3	131.0	13.4	128.0	11.6	131.5	12.4
Abstraktně - vizuální myšlení **	132.3	8.4	122.8	14.9	119.8	14.1	124.8	13.8
Kvantitativní myšlení **	137.8	9.7	128.4	17.1	127.7	15.7	131.2	15.1
Krátkodobá paměť **	120.7	11.5	113.7	15.6	106.1	13.6	113.3	14.8
Slovník *	71.1	7.0	68.3	8.8	66.2	8.6	68.5	8.4
Absurdity	58.1	7.5	57.2	7.3	56.9	6.0	57.4	6.9
Verbální vztahy **	67.7	4.5	65.3	4.8	63.9	5.4	65.6	5.1
Analýza vzorů *	61.2	4.2	57.8	7.0	58.2	6.3	59.0	6.1
Matice **	62.0	4.6	58.6	5.9	56.9	6.8	59.1	6.2
Skládání a stříhání papíru **	66.3	6.9	61.4	7.8	59.5	7.4	62.3	7.9
Počty *	67.6	5.2	63.3	8.8	62.8	8.7	64.5	8.0
Číselné řady *	66.3	5.7	62.1	7.7	62.0	7.2	63.4	7.2
Paměť na korálky **	63.9	7.6	60.1	7.9	57.2	6.9	60.3	7.9
Paměť na věty **	54.5	5.7	51.3	6.9	48.3	7.3	51.3	7.1
Paměť na čísla **	57.4	6.5	54.0	8.2	51.4	7.6	54.2	7.8

Pro jednotlivé prospěchové charakteristiky je pokles testových hodnot obdobný, ne však zcela totožný. Nejvyšší rozdíly existují v závislosti na prospěchu z matematiky. Vidíme, že jak u celkového skóre a všech čtyř oblastí kognitivních schopností tak i u všech subtestů existují statisticky významné rozdíly, a to s výjimkou subtestu Absurdity dokonce na 1%-ní hladině významnosti.

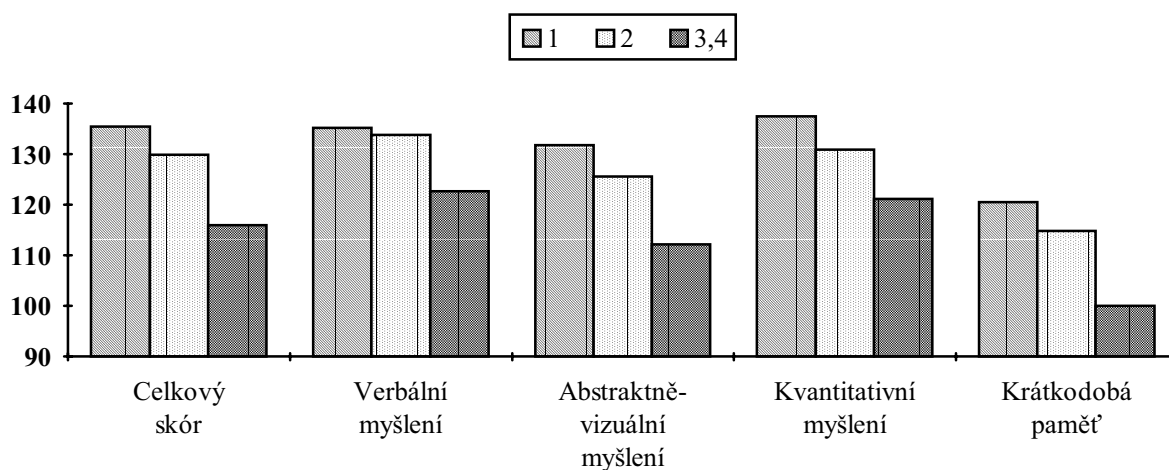
Co se týče prospěchu z českého jazyka, také zde jsou u celkového skóre a všech čtyř oblastí kognitivních schopností rozdíly statisticky významné na 1%-ní hladině významnosti. Jiná už je situace u jednotlivých subtestů, kde existuje pět subtestů s nižším poklesem testových výsledků. Takřka zanedbatelný je tento pokles u subtestů Absurdity a Analýza vzorů a slabší také u subtestů Počty, Číselné řady a Paměť na korálky.

Ještě odlišnější je situace u průměrného prospěchu. Objevuje se jedna oblast kognitivního myšlení, kde je pokles závislosti výkonu na prospěchu slabší, a sice Verbální myšlení. U Kvantitativního myšlení je sice tento pokles značný, ale projevuje se jen v rozdílech mezi dětmi s průměrným prospěchem do 1.1 a ostatními, Jinými slovy řečeno: Všechny děti s prospěchem nad 1.1 dosahují v této oblasti kognitivních schopností vyrovnaného výkonu. Překvapivě nižší trend poklesu se objevuje i u subtestu Slovník. U subtestu Absurdity je pokles téměř nulový, stejně jako u českého jazyka, u subtestu Analýza vzorů je slabý, tedy vyšší než u prospěchu z českého jazyka, ale nižší než u matematiky. U ostatních subtestů je pokles obdobný jako u českého jazyka, jedinou výjimkou se ukazuje subtest Paměť na korálky, kde je závislost silnější.

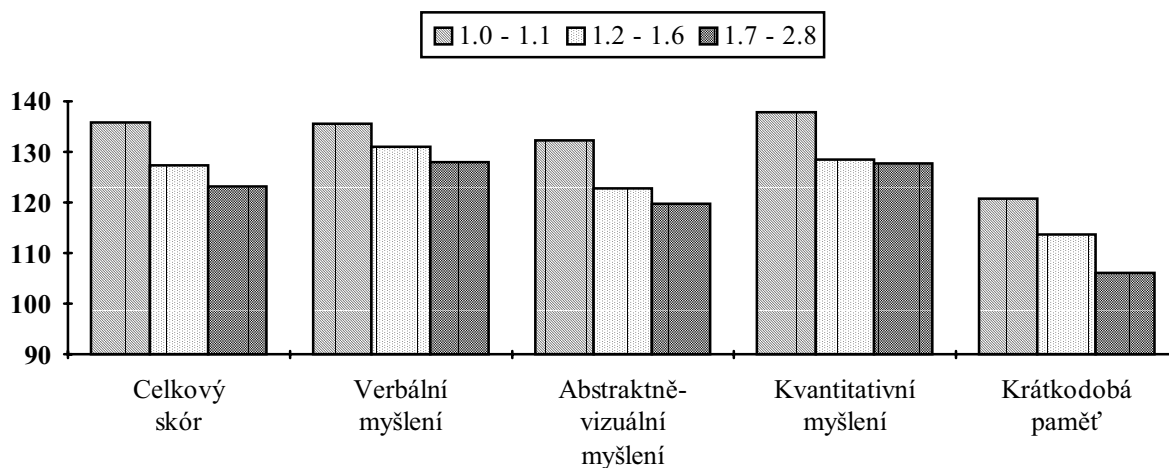
Graf č. 2 S-B inteligenční test v závislosti na prospěchu z českého jazyka

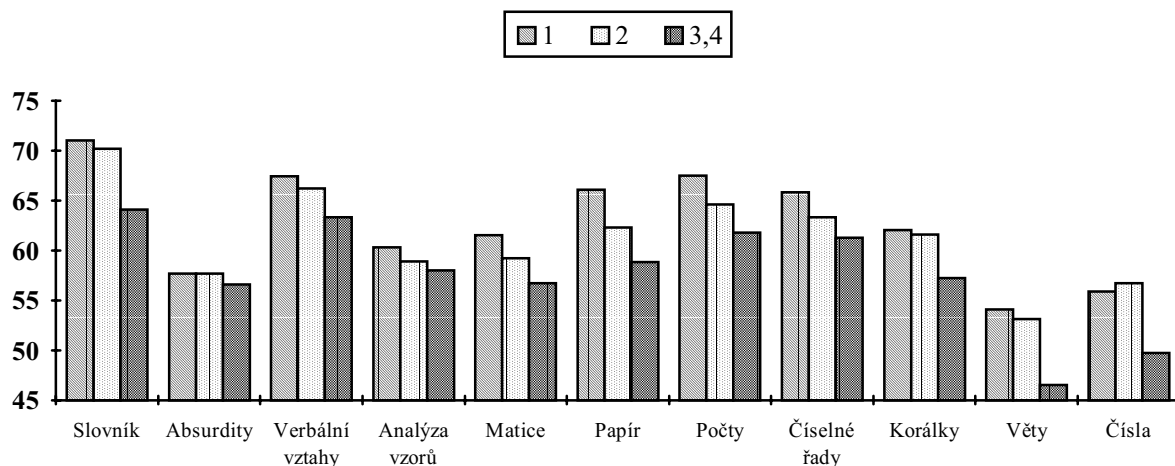
Graf č. 3 S-B inteligenční test v závislosti na prospěchu z matematiky

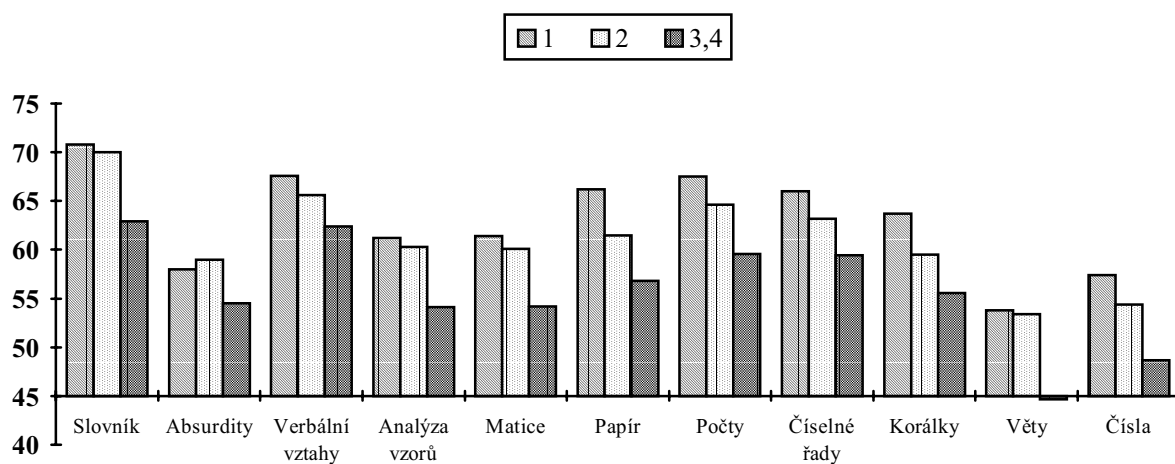
Graf č. 4 S-B inteligenční test ve vztahu k průměrnému prospěchu

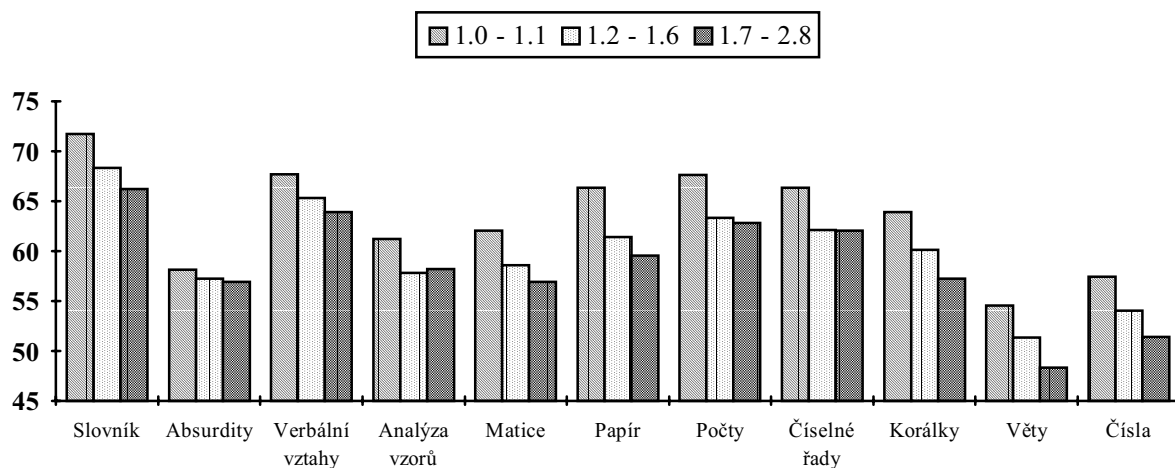
Graf č. 5 **S-B inteligenční test v závislosti na prospěchu z českého jazyka - jednotlivé subtesty**

Graf č. 6 **S-B inteligenční test v závislosti na prospěchu z matematiky - jednotlivé subtesty**

Graf č. 7 **S-B inteligenční test v závislosti na průměrném prospěchu - jednotlivé subtesty**

Protože je známé, že výsledky statistického zpracování dat mohou být ovlivněny i způsobem třídění do intervalů, bylo provedeno i jiné intervalové třídění průměrného prospěchu, a sice takové, které svým rozložením četností v jednotlivých intervalových třídách odpovídalo rozložení četností u prospěchu z matematiky. To proto, že právě u matematiky byl zaznamenán nejvyšší pokles testových výsledků se zhoršujícím se prospěchem. Bylo ověřeno, že tím nedošlo ke zvýraznění poklesu, naopak bylo zaznamenáno, že se tím pokles testových výsledků nepatrně snížil.

Co se týče celkových výsledků uvedených v posledních sloupcích tabulek č. 4 až č. 6, stojí za povšimnutí, že jsou nepatrně nižší než v předchozí kapitole „*Stanford-Binetův inteligentní test v páté třídě*“. To je způsobeno tím, že S-B test byl zadáván také několika dětem z Oranžové školy, které pak v průběhu školního roku odešly a nebyly už na této škole klasifikovány. Tyto děti nejsou zahrnuty do našeho výzkumného souboru. Byly však zahrnuty do výzkumného souboru v kapitole „*Stanford-Binetův inteligentní test v páté třídě*“.

3. VZDĚLÁNÍ RODIČŮ VE VZTAHU K VÝSLEDKŮM STANFORD-BINETOVA TESTU A PROSPĚCHU

Ve třetí třídě došlo ke změnám v posuzování vzdělání rodičů, pro které byl utvořen společný umělý znak. Tento znak je použit i v páté třídě, ale současně jsme se vrátili i k samostatnému posuzování vzdělání otce a matky. Agregovaný znak *vzdělání rodičů* kombinuje údaje o vzdělání otce a vzdělání matky způsobem, který vyplývá z tab. 9, a to na základě dobrých zkušeností s tímto znakem použitým již v ¹⁾.

Podle očekávání bylo zjištěno, že mezi chlapci a dívkami není ve vzdělání rodičů žádný rozdíl. Jiná už je situace ve vztahu k jednotlivým školám našeho výzkumného souboru. Co se týče vzdělání otce, vidíme, že v Hnědé a Oranžové škole je převaha otců se základním vzděláním, zatímco v Modré a zejména v Bílé škole převažují otcové s vysokoškolským vzděláním. Zcela identická je situace, zkoumáme-li vzdělanostní úroveň obou rodičů. Také u matek je podobná, vysokoškolsky vzdělané matky však převažují pouze v Bílé škole.

Tabulka č. 7 **Vzdělanostní úroveň otců v jednotlivých školách**

	N	Základní	Vyučen	Maturita	VŠ
Bílá	25	1 4.0%	0 0.0%	8 32.0%	16 64.0%
Žlutá	24	1 4.2%	6 25.0%	13 54.2%	4 16.6%
Hnědá	18	4 22.2%	8 44.5%	6 33.3%	0 0.0%
Modrá	24	0 0.0%	8 33.3%	6 25.0%	10 41.7%
Oranžová	15	9 60.1%	2 13.3%	2 13.3%	2 13.3%
Celkem	106	15 14.2%	24 22.6%	35 33.0%	32 30.2%

Tabulka č. 8 **Vzdělanostní úroveň matek v jednotlivých školách**

	N	Základní	Vyučena	Maturita	VŠ
Bílá.	27	1 3.7%	1 3.7%	8 29.6%	17 63.0%
Žlutá	24	1 4.1%	4 16.7%	16 66.7%	3 12.5%
Hnědá	19	7 36.8%	6 31.6%	6 31.6%	0 0.0%
Modrá	24	0 0.0%	4 16.7%	17 70.8%	3 12.5%
Oranžová	15	7	4	2	2

¹⁾ Typy žáků. Zpráva z terénního výzkumu.: Pražská skupina školní etnografie, PedF UK, edic Školní etnografie, Praha, 1995

		46.7%	26.7%	13.3%	13.3%
Celkem	109	16 14.7%	19 17.4%	49 45.0%	25 22.9%

Tabulka č. 9 **Vzdělanostní úroveň rodičů v jednotlivých školách**

	N	Oba základní	Jeden s matur.	Oba s maturitou	Alespoň 1 VŠ
Bílá	26	2 7.7%	0 0.0%	3 11.5%	21 80.8%
Žlutá	24	3 12.5%	5 20.8%	12 50.0%	4 16.7%
Hnědá	19	11 57.8%	4 21.1%	4 21.1%	0 0.0%
Modrá	24	1 4.2%	8 33.3%	5 20.8%	10 41.7%
Oranžová	14	9 64.3%	1 7.1%	2 14.3%	2 14.3%
Celkem	107	26 24.3%	18 16.8%	26 24.3%	37 34.6%

Pro celkové skóre i pro skóre většiny oblastí kognitivních funkcí S-B testu stejně jako ve třetí třídě platí, že výsledky dětí tří kategorií: Alespoň jeden rodič s maturitou, Oba s maturitou a Alespoň jeden s VŠ jsou vyrovnané a statisticky významně se odlišují od výsledků dětí, které mají oba rodiče bez maturity. Jedinou výjimkou je subtest Krátkodobá paměť, kde je zjevný rovnoměrný nárůst výkonu dětí se zvyšujícím se vzděláním rodičů.

Jak je možné pozorovat na grafech č. 8 a č. 9, zkouáme-li zvlášť vzdělání otce a matky, je situace poněkud odlišná. Lze tu pozorovat pozvolné narůstání výkonu dětí v závislosti na vzdělání matky v celkovém skóre i téměř ve všech oblastech kognitivních schopností. U otců je trend podobný s výjimkou otců vysokoškolsky vzdělaných. Jejich děti dosahují statisticky nevýznamně nižšího výkonu než děti otců s maturitou. Pokud si všimáme i statistické významnosti rozdílů výkonu dětí s různou vzdělanostní úrovní otce a matky, zjišťujeme že výsledky dětí v jednotlivých oblastech kognitivních schopností s jedinou výjimkou Kvantitativního myšlení výrazněji závisí na vzdělání matky než na vzdělání otce.

Tabulka č. 10 **S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání otce**

	N	Celkové skóre		Verbální myšlení		Abstr.-viz. myšlení	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	15	117.8	13.7	122.1	12.5	112.4	14.3
Vyučen	24	123.8	13.6	128.1	13.2	120.7	13.2
Maturita	33	131.7	11.8	135.2	11.4	128.5	13.7
VŠ	32	131.0	12.9	132.6	12.8	125.6	13.2
Celkem	104	127.7	13.6	130.9	13.0	123.5	14.4

	N	Kvantitativní myšlení		Krátkodobá paměť	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	15	118.3	14.7	109.8	15.5
Vyučen	24	130.4	16.5	104.6	14.4

Maturita	33	133.6	14.9	114.3	12.6
VŠ	32	132.3	13.8	118.5	14.6
Celkem	104	130.3	15.6	112.7	14.9

	N	Slovník		Absurdity		Verbální vztahy	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	15	63.0	7.2	53.0	7.8	62.7	4.4
Vyučen	24	65.1	9.4	58.0	6.4	64.0	6.1
Maturita	33	70.8	6.4	58.3	7.4	67.3	5.3
VŠ	32	70.0	8.5	57.3	6.4	65.7	4.6
Celkem	104	68.1	8.4	57.2	7.1	65.4	5.4

	N	Analýza vzorů		Matice		Skládání a stř.papíru	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	14	54.3	7.4	54.9	4.3	56.3	7.5
Vyučen	22	59.0	5.0	56.3	7.1	59.9	7.2
Maturita	29	60.3	6.6	60.6	5.4	64.2	7.7
VŠ	31	59.0	6.3	59.9	6.4	62.3	8.0
Celkem	96	58.7	6.5	58.6	6.3	61.5	8.0

	N	Počty		Číselné řady		Paměť na korálky	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	15	57.2	7.3	59.2	7.7	60.2	11.8
Vyučen	24	64.5	9.2	62.6	7.0	57.4	8.4
Maturita	33	66.1	8.6	64.1	6.9	61.1	7.3
VŠ	32	64.3	6.8	64.7	6.8	61.2	7.1
Celkem	104	63.9	8.4	63.2	7.1	60.1	8.3

	N	Paměť na věty		Paměť na čísla	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	15	50.1	6.0	51.5	6.6
Vyučen	24	48.7	7.2	49.5	7.8
Maturita	33	50.7	5.9	54.8	6.6
VŠ	32	53.7	7.6	57.1	8.3
Celkem	104	51.1	7.0	53.8	7.9

Tabulka č. 11

S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání matky

	N	Celkové skóre		Verbální myšlení		Abstr.-viz. myšlení	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	16	115.2	14.6	118.4	13.6	110.7	14.0
Vyučena	19	120.2	14.0	123.2	13.2	117.4	14.4
Maturita	47	131.4	12.3	135.4	11.3	127.4	13.4
VŠ	25	132.7	10.4	133.8	11.6	127.7	11.4
Celkem	107	127.3	14.1	130.3	13.7	123.2	14.6

	N	Kvantitativní myšlení		Krátkodobá paměť	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	16	121.4	18.6	102.8	15.9
Vyučena	19	124.5	17.2	106.0	12.1
Maturita	47	132.7	14.2	114.8	15.0
VŠ	25	134.2	13.2	119.6	12.1
Celkem	107	129.9	15.8	112.5	15.1

	N	Slovník		Absurdity		Verbální vztahy	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	16	60.3	8.4	52.3	7.9	61.4	6.2
Vyučena	19	63.6	9.3	53.3	6.1	63.7	5.8
Maturita	47	70.5	7.2	59.7	6.6	66.4	5.1
VŠ	25	70.4	7.8	57.6	6.2	66.5	4.4
Celkem	107	67.7	8.8	57.0	7.2	65.2	5.5

	N	Analýza vzorů		Matice		Skládání a stř.papíru	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	16	54.9	6.6	55.0	6.9	53.4	5.9
Vyučena	19	55.1	7.3	55.2	5.4	60.1	7.2
Maturita	47	60.2	6.0	60.0	6.2	63.9	7.4
VŠ	25	60.3	5.7	60.4	5.4	63.2	7.6
Celkem	107	58.5	6.6	58.5	6.4	61.5	8.0

	N	Počty		Číselné řady		Paměť na korálky	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	16	57.5	9.4	61.8	8.5	57.6	11.7
Vyučena	19	61.5	8.7	60.3	7.2	56.0	6.5
Maturita	47	66.2	8.1	63.2	6.6	60.9	8.3
VŠ	25	64.7	6.6	65.9	6.8	62.9	6.4
Celkem	107	63.7	8.6	63.1	7.2	60.0	8.5

	N	Paměť na věty		Paměť na čísla	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	16	47.2	6.3	48.5	5.9
Vyučena	19	48.9	6.8	52.3	6.9
Maturita	47	52.1	7.1	54.4	8.2
VŠ	25	53.0	6.2	57.3	7.3
Celkem	107	51.0	7.0	53.8	7.9

Tabulka č. 12

S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání rodičů

	N	Celkové skóre		Verbální myšlení		Abstr.-viz. myšlení	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Oba bez maturity	26	118.0	13.3	121.3	12.1	114.4	14.2
Jeden s maturitou	18	129.6	14.4	133.8	12.9	125.7	14.3
Oba s maturitou	24	131.5	11.0	136.4	10.4	127.0	12.9
Alespoň jeden VŠ	37	131.1	12.1	132.1	12.4	126.9	13.1
Celkem	105	127.7	13.6	130.7	13.1	123.6	14.4

	N	Kvantitativní myšlení		Krátkodobá paměť	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Oba bez maturity	26	122.9	17.0	104.8	13.2
Jeden s maturitou	18	133.3	16.8	111.2	15.8
Oba s maturitou	24	132.4	14.4	115.1	12.9
Alespoň jeden VŠ	37	132.7	13.2	117.9	14.3
Celkem	105	130.3	15.5	112.9	14.7

	N	Slovník		Absurdity		Verbální vztahy	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Oba bez maturity	26	61.6	7.8	54.0	7.1	62.5	5.4
Jeden s maturitou	18	69.8	8.8	58.9	6.8	65.8	6.2
Oba s maturitou	24	70.5	6.3	59.6	7.1	67.9	4.8
Alespoň jeden VŠ	37	69.9	8.1	56.9	6.5	65.5	4.4
Celkem	105	68.0	8.5	57.2	7.0	65.3	5.4

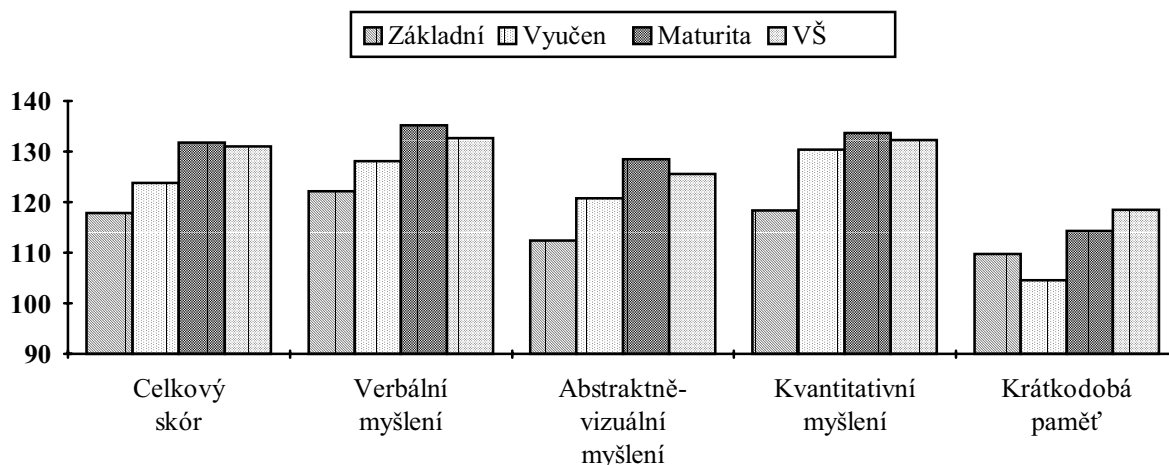
	N	Analýza vzorů		Matice		Skládání a stř.papíru	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Oba bez maturity	26	56.0	6.6	55.2	6.6	56.4	7.3
Jeden s maturitou	18	58.7	6.3	58.7	5.9	64.3	6.6
Oba s maturitou	24	60.2	6.8	60.2	5.4	63.2	7.5
Alespoň jeden VŠ	37	59.7	6.1	60.2	6.0	63.1	8.0
Celkem	105	58.7	6.5	58.7	6.3	61.6	8.0

	N	Počty		Číselné řady		Paměť na korálky	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Oba bez maturity	26	59.5	9.0	61.0	7.6	57.9	9.2
Jeden s maturitou	18	66.2	8.5	63.6	7.7	57.9	8.9
Oba s maturitou	24	66.0	9.1	63.1	6.4	62.7	8.1
Alespoň jeden VŠ	37	64.5	6.4	64.8	6.7	61.5	6.8
Celkem	105	63.9	8.4	63.2	7.1	60.2	8.3

	N	Paměť na věty		Paměť na čísla	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Oba bez maturity	26	47.8	6.6	49.7	6.2
Jeden s maturitou	18	53.1	7.5	53.3	8.2
Oba s maturitou	24	50.3	5.0	54.4	6.9
Alespoň jeden VŠ	37	52.9	7.2	56.9	8.1
Celkem	105	51.1	6.9	53.9	7.8

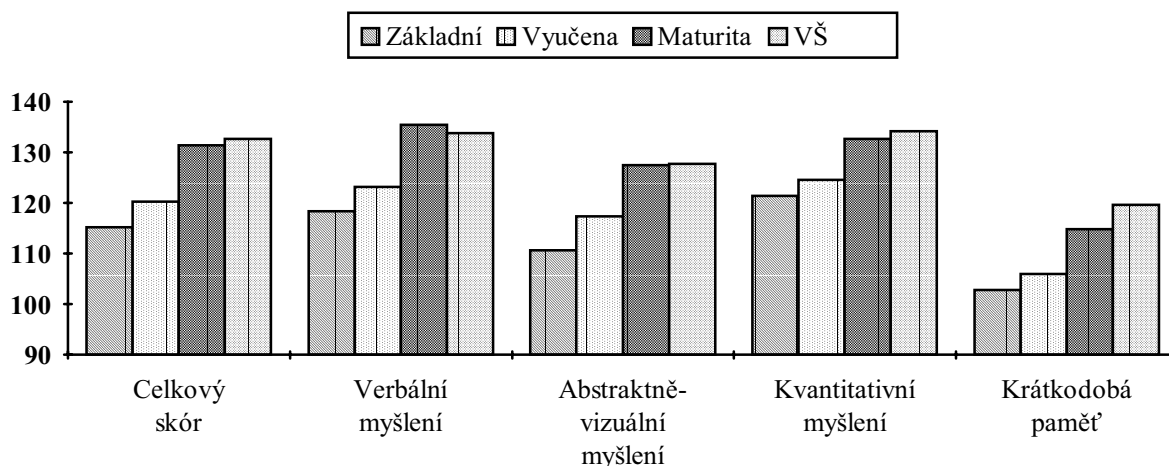
Graf č. 8

S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání otce

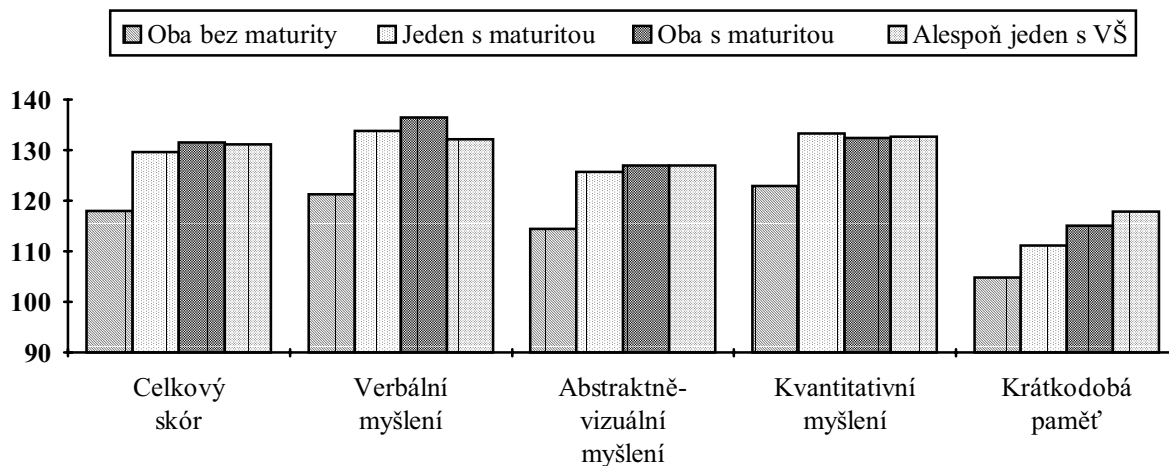
Graf č. 9

S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání matky

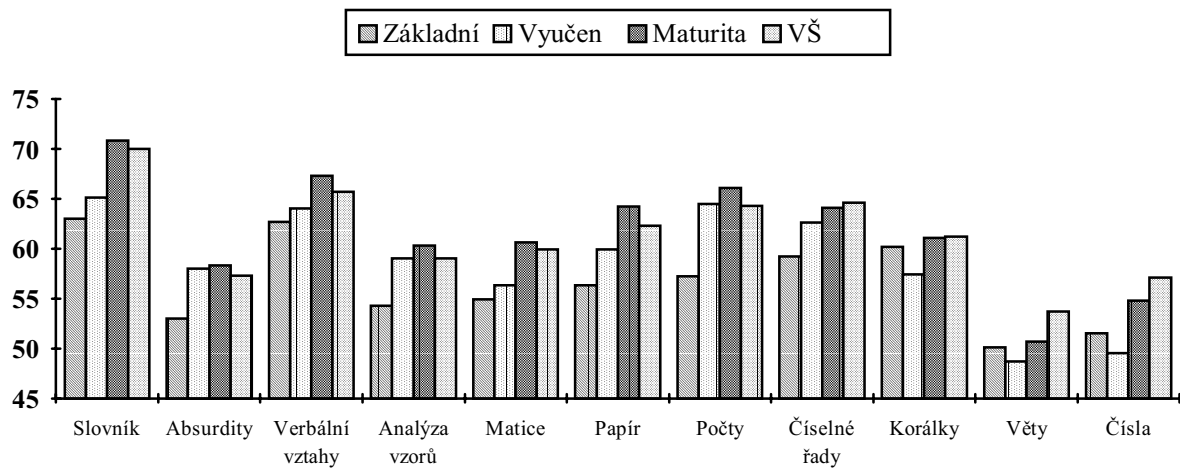

Graf č. 10

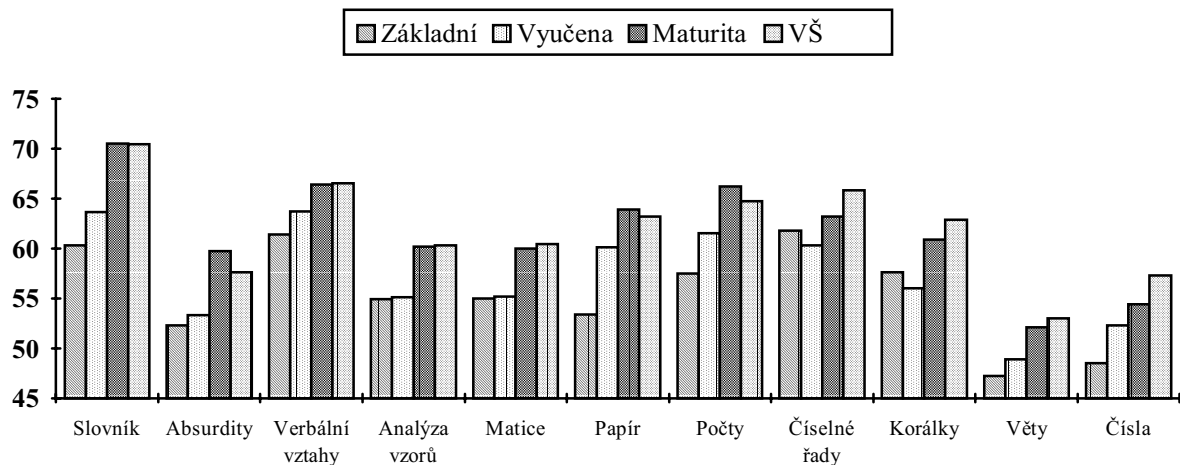
S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání rodičů

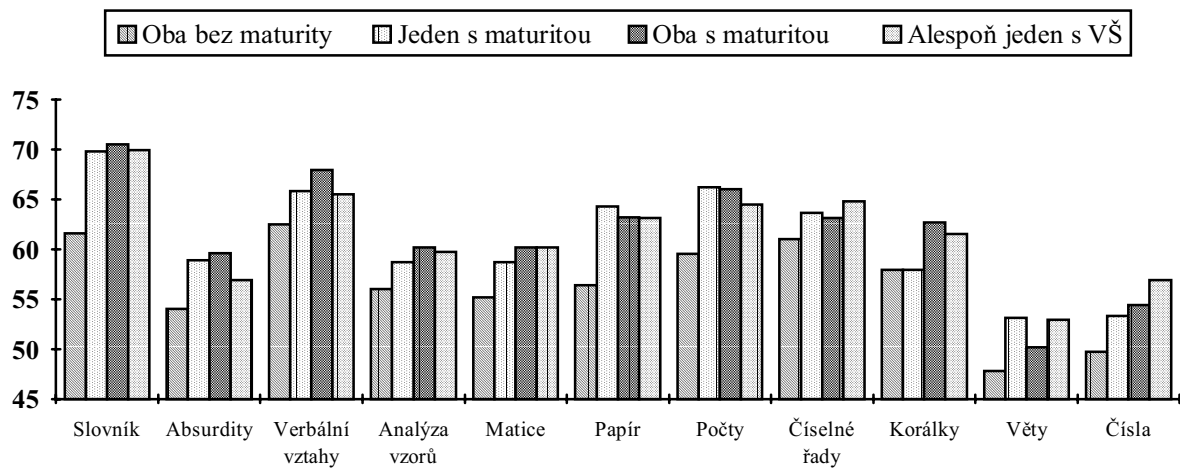
Graf č. 11 **S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání otce - jednotlivé subtesty**

Graf č. 12 **S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání matky - jednotlivé subtesty**

Graf č. 13 **S-B inteligenční test v závislosti na vzdělání rodičů - jednotlivé subtesty**

Podobná je situace, podíváme-li se na jednotlivé subtesty. I zde se projevuje silnější závislost testového výkonu dětí na vzdělání matky než na vzdělání otce. Tato závislost je přibližně stejně silná jako u agregovaného znaku vzdělání rodičů. Za povšimnutí stojí, že u tří subtestů Číselné řady, Paměť na korálky a Paměť na věty nebyla prokázána statistická závislost testového výkonu dětí, a to jak na vzdělání otce a vzdělání matky tak i na celkovém vzdělání rodičů.

Tabulka č. 13 **Prospěch na konci pátého ročníku v závislosti na vzdělání otce**

	N	Český jazyk		Matematika		Průměrný prospěch	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	12	2.17	0.58	1.92	0.90	1.52	0.41
Vyučen	22	2.36	0.95	2.45	1.06	1.71	0.50
Maturita	34	1.97	0.83	1.79	0.84	1.41	0.34
VŠ	31	1.87	0.81	1.58	0.72	1.29	0.28
Celkem	99	2.1	0.84	1.89	0.91	1.45	0.40

Tabulka č. 14 **Prospěch na konci pátého ročníku v závislosti na vzdělání matky**

	N	Český jazyk		Matematika		Průměrný prospěch	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Základní	13	2.62	0.77	2.46	0.97	1.82	0.52
Vyučena	15	2.27	0.70	2.47	0.99	1.68	0.23
Maturita	49	1.98	0.88	1.86	0.84	1.41	0.37
VŠ	24	1.79	0.72	1.29	0.55	1.24	0.27
Celkem	101	2.06	0.83	1.89	0.92	1.46	0.40

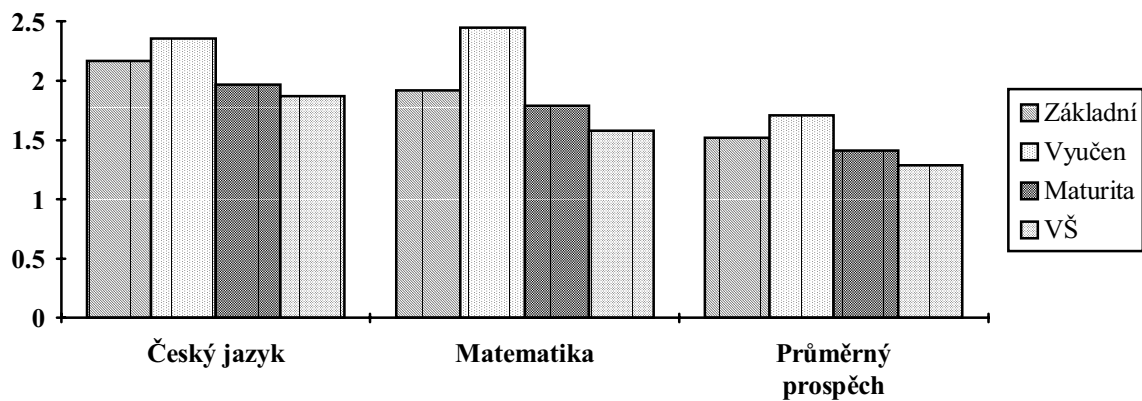
Tabulka č. 15 **Prospěch na konci pátého ročníku v závislosti na vzdělání rodičů**

	N	Český jazyk		Matematika		Průměrný prospěch	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Oba bez maturity	21	2.52	0.68	2.43	0.98	1.76	0.44
Jeden s maturitou	17	2.00	0.94	2.24	1.09	1.57	0.44
Oba s maturitou	26	2.04	0.87	1.81	0.75	1.42	0.33
Alespoň jeden VŠ	36	1.83	0.77	1.47	0.70	1.27	0.27
Celkem	100	2.06	0.84	1.89	0.92	1.46	0.40

U prospěchu je nejzajímavější sledovat agregovaný znak vzdělání rodičů. Na rozdíl od první třídy, kde byla nejvíce rozlišující známka z českého jazyka, ve třetí třídě rozlišovala všechna tři kritéria prospěchu poměrně vyrovnaně. Dokonce se zdálo, že význam matematiky a průměrného prospěchu je poněkud vyšší. U matematiky a průměrného prospěchu byl pomocí analýzy rozptylu zjištěn statisticky významný rozdíl mezi vzdělanostními typy rodin na hladině významnosti 1%, doplňující Scheffeho metoda prokázala statisticky významný rozdíl mezi dětmi obou rodičů bez maturity a dětmi z rodin, kde alespoň jeden z rodičů má vysokoškolské

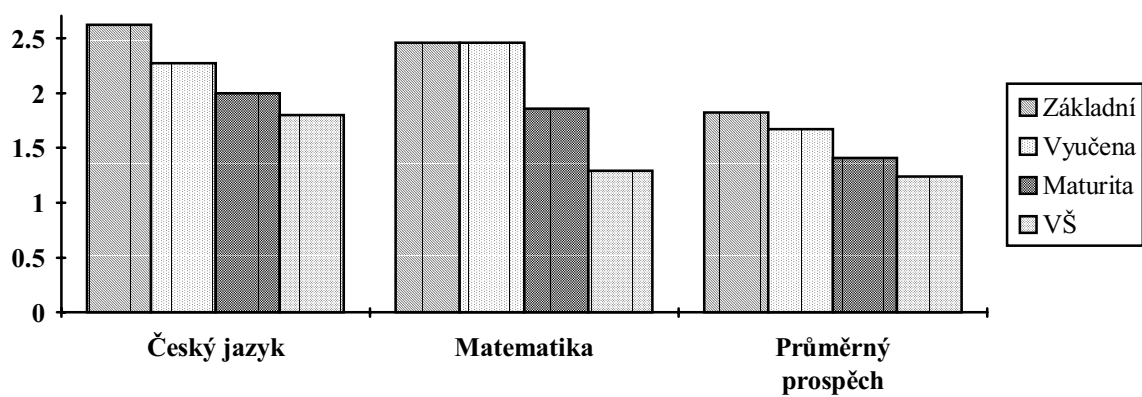
Graf č. 14

Prospěch v závislosti na vzdělání otce

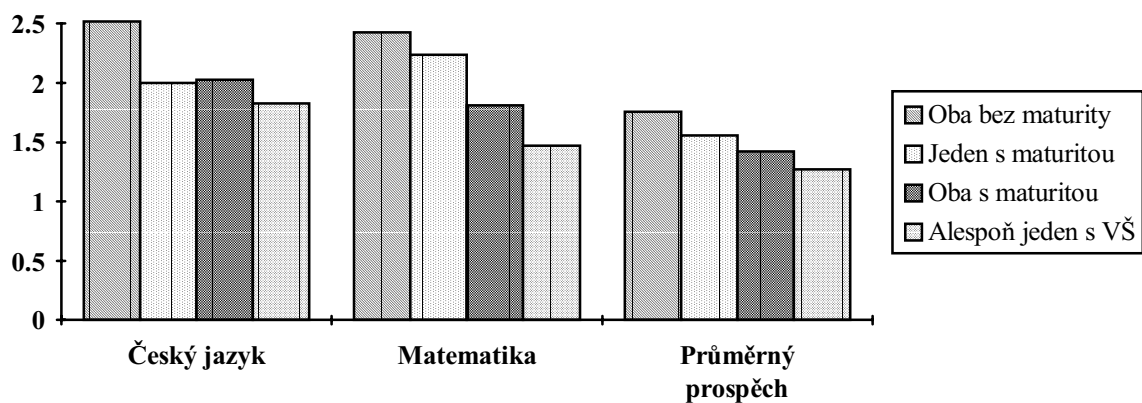
Graf č. 15

Prospěch v závislosti na vzdělání matky

Graf č. 16

Prospěch v závislosti na vzdělání rodičů

vzdělání (hladina významnosti 5%). U českého jazyka byl metodou analýzy rozptylu prokázán statisticky významný rozdíl na hladině významnosti 5%.

V páté třídě zůstaly rozdíly mezi dětmi s různou vzdělaností úrovní rodičů v českém jazyce na stejné úrovni jako ve třetí třídě, v matematice a průměrném prospěchu se ještě prohloubily. Na 5%-ní hladině významnosti se v matematice podařily prokázat také rozdíly mezi dětmi, kde jeden rodič má maturitu a dětmi, kde alespoň jeden z rodičů má vysokoškolské vzdělání, u průměrného prospěchu také mezi dětmi, jejichž oba rodiče nemají maturitu a dětmi, kde oba rodiče maturitu mají.

Přestože byl statisticky významný rozdíl prokázán pouze mezi některými skupinami dětí, z tabulky č. 15 a grafu č. 16 je zřejmé, že se vzrůstajícím vzděláním rodičů se zlepšuje prospěch dětí. Nadto se i v páté, stejně jako v první a ve třetí třídě udržuje trend, že se stoupajícím vzděláním rodičů klesá směrodatná odchylka u matematiky a průměrného prospěchu - skupina dětí vzdělanějších rodičů podává v prospěchu rovnoměrnější výkon než skupina dětí, které mají rodiče s nižším vzděláním. U českého jazyka už v páté třídě tento trend neplatí.

Sledujeme-li vzdělání otce a matky odděleně, jsou závěry podobné jako u S-B testu. Všechny tři prospěchové charakteristiky dětí závisejí silněji na vzdělání matky než na vzdělání otce (u českého jazyka nebyla prokázána statisticky významná závislost na vzdělání otce), a to o něco silněji než na agregovaném znaku vzdělání rodičů.

4. LEVÁCTVÍ DĚTÍ VE VZTAHU K VÝSLEDKŮM STANFORD-BINETOVA TESTU A PROSPĚCHU

Tabulka č. 16 Leváctví v jednotlivých školách

	N	Praváci	Leváci
Bílá	27	26 96.3%	1 3.7%
Žlutá	24	22 91.7%	2 8.3%
Hnědá	21	20 95.2%	1 4.8%
Modrá	24	21 87.5%	3 12.5%
Oranžová	16	15 93.8%	1 6.2%
Celkem	112	104 92.9%	8 7.1%

Pro určení leváctví bylo rozhodující, zda žáci používají při psaní a kreslení pravou či levou ruku. Podrobné vyšetření laterality nebylo provedeno.

Stejně jak tomu bylo u vzdělanosti úrovně rodičů, také leváctví se vyskytuje stejnou měrou u chlapců a u dívek. Navíc platí, že se leváctví vyskytuje poměrně se stejnou četností ve všech školách našeho výzkumného souboru.

Zatímco v první třídě nebyly u leváctví prokázány žádné statisticky významné rozdíly, ve třetí třídě se je podařilo prokázat u S-B testu v celkovém skóre, Verbálním myšlení, Abstraktně-vizuálním myšlení a u Krátkodobé paměti (hladina významnosti 1%) a u prospěchu

v českém jazyce (hladina významnosti 5%). Ve všech uvedených oblastech měly levoruké děti tendenci podávat horší výkon.

V páté třídě je situace obdobná. Statisticky významné rozdíly v neprospěch leváků se pomocí t-testu pro dva nezávislé soubory podařilo prokázat u S-B testu v celkovém skóre i ve všech oblastech kognitivních schopností s výjimkou Verbálního myšlení, a to na hladině

Tabulka č. 17 **S-B inteligenční test v závislosti na leváctví dětí**

	N	Celkové skóre		Verbální myšlení		Abstr.-viz. myšlení	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Leváci	8	112.0	9.0	120.3	13.3	104.3	8.7
Praváci	101	128.3	13.7	131.1	13.3	124.6	14.0
Celkem	109	127.1	14.1	130.3	13.5	123.1	14.7

	N	Kvantitativní myšlení		Krátkodobá paměť	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Leváci	8	117.4	11.1	100.5	9.1
Praváci	101	130.7	15.6	113.0	15.2
Celkem	109	129.8	15.7	112.1	15.2

	N	Slovník		Absurdity		Verbální vztahy	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Leváci	8	62.4	8.2	51.0	6.8	62.3	5.6
Praváci	101	68.2	8.6	57.4	7.0	65.4	5.4
Celkem	109	67.8	8.7	57.0	7.1	65.2	5.5

	N	Analýza vzorů		Matice		Skládání a stř.papíru	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Leváci	8	48.3	5.6	52.8	3.1	53.5	4.5
Praváci	101	59.0	6.2	58.8	6.4	62.3	7.9
Celkem	109	58.4	6.6	58.4	6.4	61.6	8.1

	N	Počty		Číselné řady		Paměť na korálky	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Leváci	8	56.9	5.1	58.8	6.7	54.3	4.0
Praváci	101	64.2	8.4	63.3	7.2	60.2	8.6
Celkem	109	63.7	8.4	62.9	7.2	59.8	8.4

	N	Paměť na věty		Paměť na čísla	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Leváci	8	45.1	3.8	49.0	6.6
Praváci	101	51.5	7.0	53.9	8.0
Celkem	109	51.0	7.0	53.6	7.9

významnosti 1%. I v oblasti Verbálního myšlení jsou rozdíly ve výkonech leváků a praváků na hranici 5%-ní hladiny významnosti.

V páté třídě byly ve vztahu k leváctví sledovány i výkony dětí v jednotlivých subtestech. I tady bez výjimky platí, že ve všech subtestech dosahují leváci horších výsledků. U některých subtestů však nejsou rozdíly mezi leváky a praváky statisticky významné. Jedná se o následující subtesty: Slovník, Verbální vztahy, Číselné řady a Paměť na věty.

Tabulka č.18 **Prospěch na konci pátého ročníku v závislosti na leváctví**

	N	Český jazyk		Matematika		Průměrný prospěch	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Leváci	9	2.57	0.79	2.43	0.79	1.74	0.40
Praváci	97	2.02	0.83	1.87	0.91	1.44	0.39
Celkem	104	2.06	0.83	1.90	0.91	1.46	0.40

Z tab. č. 18 je zřejmé, že leváci dosahují v páté třídě obecně horšího prospěchu než praváci. Tyto rozdíly nejsou statisticky významné, zřejmě však jen díky malému rozsahu souboru leváků. U prospěchu ho tvoří pouze 7 dětí, tedy o jedno méně než tomu bylo ve vztahu k S-B testu. Ubylo zde jedno dítě z Oranžové školy, které sice bylo testováno, ale před koncem školního roku školu opustilo a nebylo již klasifikováno.

Ve třetím ročníku se podařilo prokázat statisticky významný rozdíl mezi praváky a leváky u známky z českého jazyka, a to na 5%-ní hladině významnosti, přičemž absolutní rozdíl mezi praváky a leváky byl zhruba stejný (0,52 ve 3.třídě a 0,55 v 5. třídě). Co se týče matematiky, mezi třetí a pátou třídou vzrostl rozdíl mezi leváky a praváky z 0,20 na 0,56 a u průměrného prospěchu z 0,17 na 0,30.

To, že rozdíl mezi leváky a praváky se ve 3. třídě ukázal statisticky významný, nastalo zřejmě jen díky tomu, že rozsah souboru leváků byl ve třetí třídě větší, jednalo se totiž o 11 dětí. Tady je třeba poznamenat, že pro malé soubory nejsou metody matematické statistiky k posuzování rozdílů příliš vhodné. I obecně je třeba připomenout, že statistická významnost rozdílů je silně závislá na velikosti zkoumaných souborů, pro malé soubory jsou i velké rozdíly statisticky nevýznamné, naopak u velkých souborů stačí i velmi malé rozdíly k prokázání statistické významnosti. To je další z důvodů, proč je statistická významnost rozdílů i v ostatních částech tohoto textu používána pouze jako doplňková informace.

Pro doplnění je zde uveden také rozsah souboru leváků v první třídě, kde se rozdíly ve všech prospěchových charakteristikách ukázaly statisticky nevýznamné. Pro 9 dětí, které při psaní používaly levou ruku, činily jejich ztráty oproti souboru praváků 0,29 v českém jazyce, 0,05 v matematice a 0,10 v průměrném prospěchu. Byly tedy v českém jazyce a průměrném prospěchu zhruba poloviční než ve třetí třídě, v matematice dokonce čtvrtinové.

5. SOUROZENCI VE VZTAHU K VÝSLEDKŮM STANFORD-BINETOVA TESTU A PROSPĚCHU

Stejně jak tomu bylo u vzdělanostní úrovně rodičů a u leváctví, také rozložení počtu sourozenců je u chlapců a u dívek stejné. Navíc i u jednotlivých škol našeho výzkumného souboru je tento znak rozložen přibližně shodně, rozdíly nejsou statisticky významné.

Tabulka č. 19 **Sourozenci v jednotlivých školách**

	N	Žádný	Jeden	Dva a více
Bílá	28	6 21.4%	15 53.6%	7 25.0%
Žlutá	24	8 33.3%	15 62.5%	1 4.2%
Hnědá	21	7 33.3%	10 47.6%	4 19.0%
Modrá	24	6 25.0%	15 62.5%	3 12.5%
Oranžová	8	2 25.0%	4 50.0%	2 25.0%
Celkem	105	29 27.6%	59 56.2%	17 16.2%

V první třídě se prokázalo že situace, kdy dítě je prostřední v řadě sourozenců nemá vliv na jeho školní prospěch a na výsledky v testech. Totéž platilo i v případech, kdy dítě je nejmladším nebo nejstarším dítětem v rodině. Roli však hrálo, zda má dítě dva a více sourozenců či zda je jedináček nebo má pouze jednoho sourozence.

Obdobné výsledky jsme obdrželi i ve třetí třídě. Opět se potvrdilo, že situace, kdy dítě je prostřední v řadě sourozenců, kdy je nejmladším nebo nejstarším dítětem v rodině, nemá vliv na jeho školní prospěch a na výsledky v testech. Proto znaky *prostřední dítě v rodině*, *nejmladší dítě v rodině* a *nejstarší dítě v rodině* nebyly zkoumány ani v páté třídě a nejsou pro ně uvedeny žádné tabulky.

Zkoumáme-li počet sourozenců, stejně jako v první a třetí třídě se jako nejlepší jeví děti s jedním sourozencem. A také stejně jako v první a třetí třídě v celkovém skóre a ve všech čtyřech oblastech kognitivních schopností nejsou tyto rozdíly statisticky významné. Statisticky významné rozdíly se však objevily v subtestech Analýza vzorů a Paměť na korálky. Podíváme-li se na graf č. 18, můžeme zaznamenat, že děti s jedním sourozencem jsou nejlepší, i když ne statisticky významně, i v dalších subtestech. Existují tu pouze dvě výjimky: subtesty Absurdity a Paměť na čísla.

V první třídě, kdy jsme používali III. revizi S-B testu a měli tedy k dispozici pouze jeho celkové skóre, se nejvíce odlišovaly děti s více než jedním sourozencem. Jejich výkon byl o 10,5 bodu nižší než výkon dětí s jedním sourozencem. Jedináčekové dosahovali oproti dětem s jedním sourozencem pouze o 2,3 bodu méně. Ve třetí, a zejména v páté třídě se tyto dva rozdíly v celkovém skóre sblíží, ve třetí třídě činí zhruba 6,5 bodu, v páté přibližně 5,5 bodu.

Mezi třetí a pátou třídou došlo i ke sblížení výše uvedených rozdílů u jednotlivých oblastí kognitivních schopností, a to zejména v oblasti Verbálního myšlení a Kvantitativního myšlení. V ostatních oblastech kognitivních schopností byly tyto rozdíly takřka stejné už ve třetí třídě.

Sledujeme-li směrodatné odchylky, zaznamenáváme také, že děti s jedním sourozencem v celkovém skóre a ve všech oblastech kognitivních schopností s výjimkou Krátkodobé paměti tvoří nejhomogennější soubor. Totéž platí, i když méně výrazně pro subtesty Absurdity, Analýza vzorů, Počty, Číselné řady a Paměť na korálky.

Tabulka č. 20

S-B inteligenční test v závislosti na počtu sourozenců

	N	Celkové skóre		Verbální myšlení		Abstr.-viz. myšlení	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Žádný	29	124.0	16.1	129.8	15.0	119.1	16.2
Jeden	56	129.8	12.8	131.7	12.8	126.6	13.7
Dva a více	17	124.5	15.1	129.3	14.3	120.1	14.5
Celkem	102	127.3	14.3	130.8	13.6	123.4	14.9

	N	Kvantitativní myšlení		Krátkodobá paměť	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Žádný	29	127.8	17.3	107.9	15.8
Jeden	56	131.9	14.2	114.7	14.7
Dva a více	17	128.0	19.2	108.8	14.0
Celkem	102	130.1	16.0	111.8	15.1

	N	Slovník		Absurdity		Verbální vztahy	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Žádný	29	68.2	9.4	56.5	7.5	64.6	5.8
Jeden	56	68.4	8.6	57.5	6.8	65.8	5.6
Dva a více	17	66.1	8.4	58.1	7.4	64.5	5.5
Celkem	102	68.0	8.8	57.3	7.0	65.3	5.6

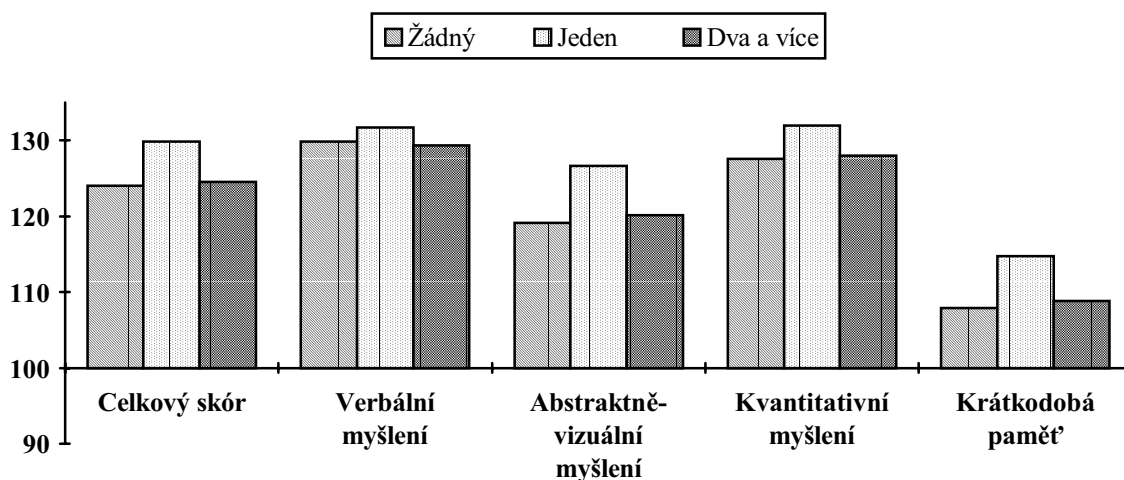
	N	Analýza vzorů		Matice		Skládání a stř.papíru	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Žádný	29	55.6	7.4	57.3	6.3	60.3	8.3
Jeden	56	60.4	5.5	59.3	6.7	62.9	8.3
Dva a více	17	56.8	7.7	57.7	5.6	60.2	7.3
Celkem	102	58.5	6.8	58.5	6.4	61.8	8.2

	N	Počty		Číselné řady		Paměť na korálky	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Žádný	29	62.4	10.1	62.4	7.1	57.0	8.4
Jeden	56	65.0	7.2	63.6	6.9	61.5	7.1
Dva a více	17	63.7	9.5	61.4	9.1	56.7	7.3
Celkem	102	64.1	8.5	62.9	7.3	59.4	7.8

	N	Paměť na věty		Paměť na čísla	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s
Žádný	29	49.3	7.5	52.5	8.6
Jeden	56	51.9	6.9	54.1	8.0
Dva a více	17	50.2	6.9	54.1	7.3
Celkem	102	50.9	7.1	53.6	8.0

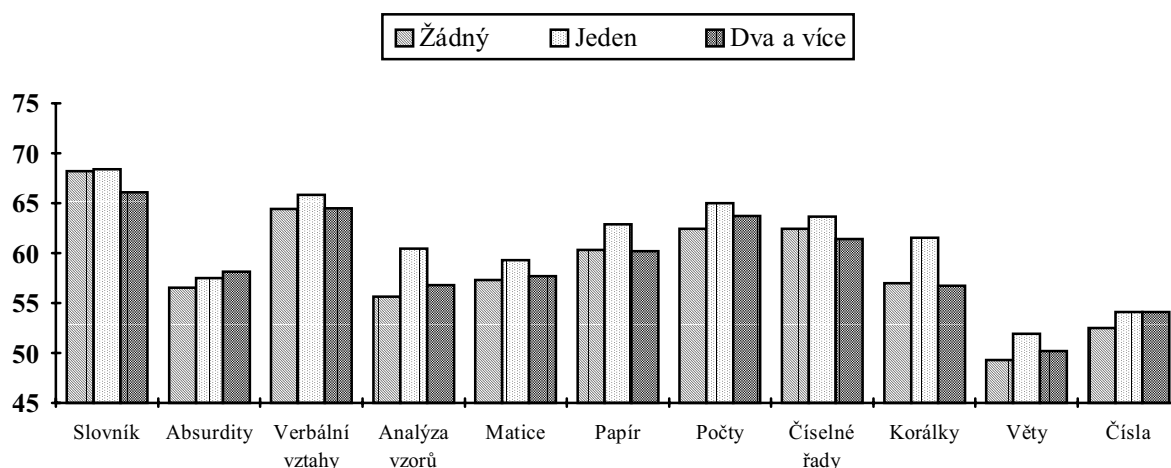
Graf č. 17

S-B inteligenční test v závislosti na počtu sourozenců

Graf č. 18

S-B inteligenční test v závislosti na počtu sourozenců - jednotlivé subtesty

Tabulka č. 21

Prospěch na konci pátého ročníku v závislosti na počtu sourozenců

Sourozenci	N	Český jazyk		Matematika		Průměrný prospěch	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Žádný	27	2.26	0.90	2.15	0.91	1.56	0.38
Jeden	56	1.88	0.76	1.70	0.85	1.37	0.37
Dva a více	16	2.44	0.81	2.38	0.96	1.70	0.45
Celkem	99	2.07	0.84	1.93	0.92	1.48	0.40

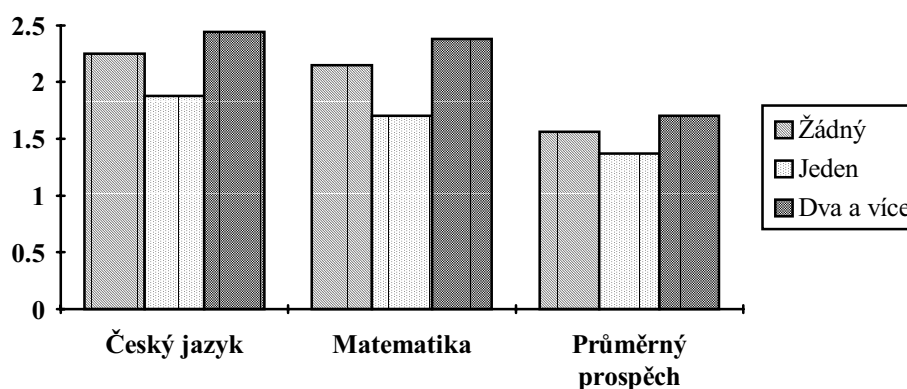
Z tab. č. 21 je zřejmé, že stejně jako v S-B testu, i v prospěchu jsou nejlepší děti s jedním sourozencem, a to ve všech třech prospěchových charakteristikách. Nejhorší je prospěch dětí se dvěma a více sourozenci, od prospěchu dětí s jedním sourozencem se odlišuje dokonce

statisticky významně. Zdá se tedy, že počet sourozenců hraje u prospěchu větší roli než u testových výsledků.

Opakuje se tedy situace z první a třetí třídy. Navíc však lze konstatovat, že se mezi první a pátou třídou rozdíl v prospěchu mezi dětmi s různým počtem sourozenců prohlubují. Zcela jednoznačný je tento trend u průměrného prospěchu, probíhá však i u českého jazyka a matematiky, i když zde už s drobnými výkyvy.

Ve všech třech popisovaných třídách a ve všech prospěchových charakteristikách navíc bez výjimky platí, že děti s jedním sourozencem tvoří nejvíce homogenní soubor.

Graf č. 19 **Prospěch v závislosti na počtu sourozenců**

6. SHRnutí A ZávĚR

1. Na rozdíl od první třídy, kde byl statisticky významný rozdíl v prospěchu mezi sledovanými školami pouze u českého jazyka, ve třetí třídě se rozdíly na 5%-ní hladině významnosti projevily i v matematice a celkovém prospěchu. V páté třídě se rozdíly v prospěchu z českého jazyka i nadále udržely, ukázaly se však statisticky nevýznamné, zatímco u matematiky a průměrného prospěchu zůstaly stejné. V páté třídě se tedy již diference tříd neprohlubovala.

2. Mezi chlapci a dívkami se v páté třídě projevuje rozdíl především v českém jazyce a v průměrném prospěchu (na hladině významnosti 1%) V matematice jsou výkony chlapců také nižší, i když rozdíly mezi pohlavími nejsou statisticky významné. Oproti třetí třídě došlo tedy k dalšímu zvýšení rozdílů mezi chlapci a dívkami. Protože v první třídě byly prospěchové rozdíly mezi chlapci a dívkami zanedbatelné, dá se konstatovat, že rozdíly mezi pohlavími se v průběhu školní docházky prohlubují.

3. Stejně jako v první a třetí třídě i v páté existuje statisticky významný lineární vztah mezi prospěchem v českém jazyce, matematice a průměrném prospěchu s výsledky S-B testu. Zdá se, že odchylky ve velikosti těchto korelačních koeficientů v průběhu mezi prvním a pátým ročníkem školní docházky byly pouze náhodné a způsobené obměnami výzkumného souboru. Korelační koeficienty S-B testu s prospěchem lze tedy pokládat v průběhu školní docházky za poměrně stálé.

4. Pro celkové skóre i pro skóre většiny oblastí kognitivních funkcí S-B testu stejně jako ve třetí třídě platí, že výsledky dětí tří kategorií: Alespoň jeden rodič s maturitou, Oba s maturitou a Alespoň jeden s VŠ jsou vyrovnané a statisticky významně se odlišují od výsledků dětí, které mají oba rodiče bez maturity. Jedinou výjimkou je subtest Krátkodobá

paměť, kde je zjevný rovnoměrný nárůst výkonu dětí se zvyšujícím se vzděláním rodičů. Zkoumáme-li závislost výkonu dětí v S-B testu zvlášť pro vzdělání otce a matky, zjistíme, že závislost na vzdělání matky je silnější než na vzdělání otce.

5. Všechna tři kritéria prospěchu od 1. až po 5. třídu statisticky významně korelují se vzděláním rodičů. Se stoupající úrovní vzdělání rodičů má i prospěch zlepšující se tendenci. V první třídě byla nejsilněji rozlišující známka z českého jazyka, ve 3. třídě se český jazyk, matematika i průměrný prospěch projevovaly poměrně vyrovnaně. V páté třídě zůstaly rozdíly mezi dětmi s různou vzdělanostní úrovní rodičů v českém jazyce na stejné úrovni jako ve třetí třídě, v matematice a průměrném prospěchu se ještě prohloubily.

6. Na rozdíl od první třídy byla už ve 3. třídě prokázána souvislost výsledků S-B testu a laterality dětí. V páté třídě je situace obdobná. Statisticky významné rozdíly v neprospěch leváků se podařilo prokázat u S-B testu v celkovém skóre i ve všech oblastech kognitivních schopností s výjimkou Verbálního myšlení.

7. V páté třídě dosahují leváci ve všech třech prospěchových charakteristikách horšího prospěchu než praváci. Přitom platí, že rozdíly mezi leváky a praváky se v průběhu školní docházky prohlubují. V první třídě byly prakticky zanedbatelné, ve třetí třídě vzrostly zhruba na dvojnásobek a v matematice dokonce na čtyřnásobek a s výjimkou českého jazyka se zdvojnásobily i mezi třetí a pátou třídou.

8. Co se týče počtu sourozenců, stejně jako v první a třetí třídě se v S-B testu jako nejlepší, ne však statisticky významně, jeví děti s jedním sourozencem.

9. Stejně jako v S-B testu, i v prospěchu jsou nejlepší děti s jedním sourozencem, a to ve všech třech prospěchových charakteristikách. Nejhorší je prospěch dětí se dvěma a více sourozenci, od prospěchu dětí s jedním sourozencem se odlišuje dokonce statisticky významně. Tato závislost může být primárně determinována celkovou sociální situací rodin, která však není ve výzkumu sledována. Zdá se, že počet sourozenců hraje u prospěchu větší roli než u testových výsledků. Opakuje se tedy situace z první a třetí třídy. Navíc však lze konstatovat, že se mezi první a pátou třídou rozdíly v prospěchu mezi dětmi s různým počtem sourozenců prohlubují. Zcela jednoznačný je tento trend u průměrného prospěchu, probíhá však i u českého jazyka a matematiky, i když zde už s drobnými výkyvy.

Všechny zjištěné výsledky platí ve sledovaném souboru a k jejich zobecnění je nutné přistupovat opatrně, i když se jedná o soubor poměrně rozsáhlý, který určité zobecnění umožňuje.